

Pekelný binec: Spojené státy na Blízkém východě selhaly

- CZ24 News | 20. října 2019

Po skončení studené války neměly v regionu konkurenta, ale této situace díky chybám a promeškaným šancím nedokázaly využít.

Britský žurnalista Anatol Lieven se bez servítků podíval na americkou politiku vůči Blízkému východu po konci studené války. Podle něj selhala, a to díky celé řadě chyb a nevyužitých možností.

V 90. letech neměly Spojené státy v regionu jediného konkurenta. Na konci 90. let byl Irák Saddáma Husajna jen dráždidlem a v Íránu vládla reformistická vláda Mohamada Chatámího. Nicméně prezident Bill Clinton se cele podřídil přáním Izraele a nedokázal nalézt mírové řešení vztahu mezi Izraelem a Palestinci, a to v době, kdy Izrael nestál před žádnou vážnější hrozbou.

Clintonova administrativa nedokázala využít příležitosti, bránila jí v tom nenávisť k Íránu spojená s íránskou krizí rukojmích (1979), a důsledkem bylo rostoucí napětí v oblasti. USA se nedokázaly distancovat od Saúdské Arábie, udržovaly s ní i nadále těsné vazby. Clintonova a Bushova administrativa nedokázaly správně vyhodnotit nebezpečí sunitského islámského terorismu – navzdory varováním, dodává Lieven.

Americká invaze do Iráku vytvořila okolnosti pro vzestup Al-Káidy a jejího následníka, Islámského státu (IS), v Iráku. Porážka sunitské hegemonie v oblasti Mezopotámie vedla k sektářským konfliktům. Scéna byla připravena pro strašné konflikty v Sýrii a v Jemenu.

Rozhodnutí Obamovy administrativy zacházet v Sýrii s Ruskem a s Íránem jako s nepřáteli, ne jako se spojenci proti Islámskému státu, způsobilo, že Spojeným státům zde jako spojenci zůstali jenom Kurdové, jejichž moc narůstala, což zase vedlo k nevyhnutelným obavám v určitých kruzích tureckého establishmentu. Důsledkem bylo odcizení Turecka a NATO a nakonec i turecká invaze do Sýrie, kterou doprovázejí hrozby, že Turecko destabilizuje NATO či pošle miliony Syřanů do Evropy.

Bez ohledu na zkušenosti z Afghánistánem a z Iráku, kde došlo k faktickému zničení existujících funkčních států, svrhly USA režim Muammara Kaddáfího v Libyi. Důsledkem byl státní kolaps, občanská válka a vlny migrantů z Afriky do Středomoří, které pak v Evropě posílily pravicový extremismus. V průběhu tohoto procesu Washington klamal Moskvu a Peking a zničil tak poslední zbytky své diplomatické důvěryhodnosti. Lieven píše: Spojené státy nedokázaly zabránit ani jedné skupině spojenců v regionu v bojkotu dalšího spojence – Kataru – státu, kde mají vlastní vojenskou základnu.

Nejde jen o Trumpa

Poslední události jsou obvykle vysvětlovány osobním jednáním Donalda Trumpa. V dějinách americké diplomacie se vskutku těžko hledá něco podobného posledním Trumpovým prohlášením ohledně Kurdů, která svou negramotností, nezodpovědností a absolutní blbostí nemají srovnání, píše tvrdě Lieven.

Na druhé straně jsou v širším kontextu Trumpovy instinkty správné. Snaží se jít cestou diplomacie a konečně začal jednat se Severní Koreou a Talibánem, což jsou kroky, které měl Washington udělat

už dávno. Jenže problém je, že Trump není konzistentní a vytrvalý a nedokáže zachytit ani základní dynamiku daného mezinárodního vztahu.

Ovšem házení viny jen na Trumpa je snahou vyvinut se – najít viníka katastrofální politiky USA a transatlantického establishmentu či chybných rozhodnutí demokratických i republikánských vlád, jež ale mají kořeny v úpadku amerického politického a vládního systému.

Lieven píše, že jde jednak o moc lobbyistů a jejich peněz nad zahraniční politikou USA, jednak o úpadek vlivu odborníků. Obojí vedlo k neznalosti klíčových zemí, se kterými se měly USA „vypořádat“. Problém je podle Lievena článku sebevědomí, posedlost (sebou samými), sebeuspokojení až samolibost a ideologická megalomanie amerického establishmentu a médií. Jejich důsledkem je pak chápání oponentů coby absolutního zla a chápání USA jako absolutního dobra. Spojené státy díky tomu všemu přestaly odlišovat životní zájmy od podružných. To podle něj přivedlo USA do šílené a absurdní pozice: do souběžné konfrontace s Čínou, Ruskem, s Íránem, Severní Koreou, Tureckem a s IS, zatímco si odcizily země EU.

Nicméně za mnohé katastrofy nese odpovědnost struktura regionu Blízkého východu, který by byl tvrdým oříškem k rozkousnutí i pro mnohem moudřejšího hegemonu. Téměř každý stát v regionu je zevnitř ohrožen kombinací faktorů, jako je selhání sociálně-ekonomického rozvoje, nedostatek politické legitimacy, sektářské spory a vzpurné menšiny.

Region dnes v mnohem horší podobě připomíná situaci na jižním Kavkaze v 90. letech, píše Lieven, který se Kavkazu v té době věnoval. Jižní Kavkaz představoval tehdy hrozný chaos a mnozí západní žurnalisté věřili, že chaos povede k novému *pax rusica* (tj. bezpečnostnímu uspořádání vázanému na hegemonu), který vyčerpaní místní obyvatelé podpoří. Jenže Moskva nikdy nevyřešila hlavolam, jak spojit Ázerbájdžán a Gruzii do jednoho bezpečnostního systému, aniž by přitom zradila Armény, Osetince či Abcházce. *Pax rusica* tak nikdy nevznikl. Rusko se ale také nikdy z jižního Kavkazu nestáhlo. Obama s Trumpem už také zjistili, že ani oni nemohou odejít z Blízkého východu, aniž by způsobili další katastrofy.

Co teď?

Lieven míní, že USA by měly zkusit strategii složenou ze čtyř bodů. Měly by odstranit nenávisť a hádky z minulosti, měly by se pokusit o roli čestného „dohazovače“ dohod v místních konfliktech, snížit závislost na ropě z oblasti (pro sebe i celý západ), což by umožnilo distancovat se od Saúdské Arábie, a nakonec sehrát „koncert“ velmocí na ose Rusko-Čína-Indie, který by bojoval proti terorismu a omezoval konflikty. V prvních dvou bodech částečně uspěl Barack Obama – jadernou dohodou s Íránem a uznáním toho, že Írán a Saúdská Arábie musejí sdílet vliv v regionu.

Vůči spolupráci s Ruskem a Čínou ale panovalo a panuje velké nepřátelství. Důvodem je, že USA nedokážou vnímat jiné státy jako sobě rovné. Neexistuje ani mnoho důkazů, že by Čína opravdu chtěla hrát větší geopolitickou roli na Blízkém východě. „Proč bychom se nechali vtáhnout do takového hince,“ konstatoval jeden z čínských představitelů. A s ohledem na moderní dějiny Blízkého východu je těžké s těmito slovy nesouhlasit, dodává Lieven. Moskva by si tuto radu měla také pamatovat vzhledem k tomu, jak se dnes souběžně snaží o rozvoj dobrých vztahů se Saúdskou Arábií i s Íránem.